

Arbetar- eller ägarregering?

Ett av alliansens vinnande koncept i det senaste valet var att lansera sin politik som en ny "arbetarpolitik". Man lyckades stjäla "arbetarprefixet" från en förvånad och smått upprörd folkrörelse som traditionellt förknipats med en annan politik och andra partier. Begreppet snävades snabbt in genom att ställa förvärvsarbetande mot andra grupper. De förvärvsarbetande har sedan gynnats i den förda politiken, vilket har gett den nya snävare arbetarpolitiken ett trovärdigt innehåll som i stora drag vilar på en rimlig tolkning av nationalekonomiska teorier om incitament. Dessutom finns en fördelningspolitisk finess i inkomstskattesänkningarna som (i procentuella termer) framför allt gynnar arbetande låginkomsttagare. Som fördelningspolitisk "gräde på moset" har regeringen varit kallsinnig till avskaffande av värnskatten. Det sistnämnda har varit ett alibi när misstankar om högerpolitik luftats. Med bibehållen värnskatt kan det nämligen hävdas att den nya arbetarpolitiken också har en fördelningsprofil värd namnet.

Denna retorik kommer knappast att vara aktuell inför nästa val då "arbetarpolitiken" i stora drag är genomförd. I stället kan man förmoda att frågor rörande ägarrollen blir mer framträdande i de svåra tider vi står inför. Analyseras denna roll blir det klart att ägarna i många avseenden gynnats av regeringens politik, lika klart är att den fördelningsmässiga profilen här är mindre retoriskt användbar samt att frågetecknen kan resas om ifall den förda politiken vilar på en god tolkning av ekonomisk teori och empiri.

Exempel på tagna beslut som på ett eller annat sätt gynnar ägare är sänkningen av fastighetsskatten, borttagandet av förmögenhetsskatten, den s k Ipredlagen och olika räddningspaket i samband med den finansiella krisen. Till detta kommer förändringar som inte beslutats men som utreds och där kommande förslag förväntas gynna ägare. Detta gäller ägare till hyresrätter som gynnas vid en revidering av bruksvärdeshyrorna samt överbelånade fastighetsägare som kan få respit genom en bankgaranti.

Politik som gynnar ägare är också ofta samhällsekonomiskt lönsam och gynnar många andra grupper. Man kan förmoda att borttagandet av förmögenhetsskatten är just en sådan förändring. Förmögenhetsskatten kan möjligen försvaras ur fördelningsperspektiv, men inte utifrån ekonomisk teori då förmögenhet är ett flyktigt skatteobjekt. Samma sak gäller knappast fastighetsskatten, vilken är en ovanligt "bra" skatt då dess snedvridande effekt per skattekrona är begränsad samtidigt som skatten har en god fördelningsmässig träffbild. När den togs bort gav den en redan välbeställd grupp en rejäl årlig skattereduktion och samtidigt en rejäl värdestegring på dess vär-

defullaste tillgång. Ur nationalekonomisk synvinkel var denna åtgärd, i ett land med höga ambitioner avseende offentlig välfärd och fördelning, minst sagt märklig.

Vad gäller regeringens hantering av den finansiella krisen var man först föredömligt klar i sitt förhållningssätt till ägare. Innan det blev tal om skattefinansierad hjälp skulle ägarna först drabbas. Ägarna har medvetet förvärvat tillgångar och har ansvaret för tagna beslut gällande dessa och som belöning eller bestraffning får de leva med vinsterna eller förlusterna. Många ägare har också drabbats hårt och sett värdet på sina företag och tillgångar drastiskt sjunka. Efter hand som krisen har fördjupats tycks regeringen gradvis ha kommit till insikten att det är svårt att rädda arbetsplatser och företag utan att också gynna ägarna. När man väl slagit in på denna väg med selektiva räddningsaktioner ges intrycket att man övergivit de klara principerna kring ägandets rättigheter och ansvar och i stället improviserar. När företag och industrier hanteras från fall till fall lurar en mängd faror. En är att man långt mindre än marknaden har kompetens att avgöra vad som är värt att rädda. Att då t ex ge likviditetsstöd kan i många fall vara att endast skjuta upp en nödvändig omställning av industrin. Likviditetsstöd må låta oskyldigt, men man får inte glömma att de flesta föråldrade eller dåliga affärsrörelser som ihärdigt drivs vidare förr eller senare möter likviditetsproblem och att skillnaden mellan likviditet och soliditet ofta endast utgörs av en osäker bedömning av framtiden.

En viktig men kanske mindre behaglig insikt är att marknaden och konkurrensen utgör samhällsekonomin reningsverk där föråldrade affärsmodeller, ineffektiva produktionsmetoder och inkompetenta ägare sållas bort. Denna del av den kreativa förstörelsen (för att låna Schumpeters uttryck) är svår att mäta statistiskt men är sannolikt grundläggande för ekonomisk tillväxt på lång sikt. Utsällningen innebär att nya entreprenörer med bättre konkurrenskraft ges utrymme. Japans utveckling de senaste 15 åren torde här vara ett varnande exempel för vad som händer när man försöker hindra denna process. De japanska bankernas ovilja att erkänna och realisera kreditförluster har skapat en stor mängd insolventa företag, s k zombieföretag, som snedvrider konkurrensen och håller tillbaka produktivitetens utvecklingen. Bankerna har varit villiga att fortsätta ge lån till zombieföretagen eftersom bankerna då kunnat skjuta upp, annars tvingande, öknings av det egna kapitalet. Dessutom har japanska regeringar uppmuntrat bankerna till ökad utlåning till små och medelstora företag, vilket gjort zombieföretagen än mer seglivade.

Statsfinanserna tillåter naturligtvis inte räddning av alla branscher i kris, varför den uppenbara frågan om varför vissa aktivt hjälps medan andra passivt stjälpas kommer att ställas av missgynnade intressegrupper. Vid varje räddningsaktion kommer också frågan upp (som gång på gång ställts i USA) om varför tyngda skattebetalare ska rädda ägare och företagsledning som själva har ansvar för sin situation.

De ovan nämnda problemen i samband med finanskrisen har mycket att

göra med hur regeringen vill förhålla sig till ägarnas ansvar i samhällsekonomin. Entreprenörskap och ägande ska gynnas genom ett gott affärsklimat med klara spelregler för ansvarstagande och belöningar, vilket på sikt gynnar såväl förvärvsarbete som välfärd. Regeringens kärlek till ägarna bör alltså för att citera Ingemar Bergmans biskop Vergéus vara ”stark och kärv” inte ”mjäkig”. Ett principlöst gynnande av vissa ägargrupper kan i värsta fall leda till en uppriven debatt där ägare ställs mot löntagare. Dessutom kan en sådan principlöshet underminera ansvarsutkrävandets trovärdighet i framtiden. Man har då sått ett frö till nästa kris.

Jerker Holm